

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Науково-методичний збірник

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ
І ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ
ОСОБИСТОСТІ: ВИКЛИКИ ХХІ
СТОЛІТТЯ

КНИГА ВІДПОВІДАЄ
2010/11

Духовно-моральне виховання і професіоналізація особистості: виклики ХХІ століття. Матеріали VII Міжнародної науково-методичної конференції. // Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Київ – Вінниця, 2010. – 217с.

Для викладачів, аспірантів, науковців і керівних працівників освіти та навчальних закладів.

Редакційна колегія:

О.А. Удод (головний редактор),
С.В. Кириленко (заступник головного редактора),
Ю.В. Ївженко (відповідальний секретар),
Л.Ф. Бурлачук, М.Ф. Бондаренко, М.І. Бурда,
М.Ф. Дмитриченко, Н.М. Кушнарєнко,
Н.Г. Ничкало, Л.М. Паламар, Т.О. Пушкарьова,
О.Я. Савченко, В.К. Сидоренко,
М.П. Хоменко, В.П. Широчин

У збірнику вміщені доповіді та виступи учасників VII Міжнародної науково-методичної конференції «Духовно-моральне виховання і професіоналізація особистості: виклики ХХІ ст.», яка організована Міністерством освіти і науки України, Національною академією педагогічних наук України, Академією міжнародного співробітництва з креативної педагогіки (Свідectво про державну реєстрацію № 827748 від 30.12.2009 р.) за участю Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна», Вінницької філії Університету сучасних знань, Житомирського державного університету імені Івана Франка. Конференція відбулася 29-30 жовтня 2010 р. в м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 2.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.

Автори несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Протокол № 10 від 29.09.2010 р.

*Адреса редакції: 04070, Київ-70, вул. П. Сагайдачного, 37, тел. 496-25-34; 228-11-04
21050, Вінниця, вул. Соборна, 11, тел. 61-10-37*

© Інститут інноваційних технологій і змісту освіти
Міністерства освіти і науки України, 2010
© Академія міжнародного співробітництва з
креативної педагогіки, 2010

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Войцицька Т.Б.	
ВІД ЧОГО ВІЛЬНИЙ ВІЛЬНИЙ ВІРШ.....	111
Дмитрова Т.В., Дмитрів М.І.	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ ІНТЕРАКЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ОБРАЗУ «Я».....	113
Дмитренко Н.С.	
ОРГАНІЗАЦІЯ МОТИВАЦІЙНО-НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	116
Духаніна Н.М.	
МЕДІАОСВІТНІ НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ.....	119
Іванова О.І.	
ОБСТАВИНИ ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ МІЖНАРОДНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ.....	124
Колодій О.С.	
ПОНЯТТЄВА СТРУКТУРА ПАТРІОТИЗМУ.....	126
Корницька Л.А.	
ЕТНОДИЗАЙН ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ І ДУХОВНО-ЦІННІСНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ	130
Костиця Н.М.	
ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	137
Литвинов І.О.	
ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	141
Мірошниченко І.М.	
РОЛЬ РЕЛІГІЇ ТА РЕЛІГІЙНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	142
Морозюк Н.В.	
ІНІ ЦІАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	144
Стеблецький В.В.	
РОЗКОДУВАННЯ АРХЕТИПІВ ЯК ШЛЯХ ДО ПОДОЛАННЯ КІБЕРАДІКЦІЇ.....	146
Новикова Г.П.	
МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗОВАННЯ І ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОЇ, ДУХОВНО – НАВРСТВЕННОЇ ЛІЧНОСТІ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	148
Орленко Н.А.	
ІНОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕГРАТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПІЛОТІВ.....	153
Петракова Т.И.	
«ЧУЮЩИЕ СВЯТОЕ СЕРДЦЕМ...»	158
Погоріла С.Г.	
ДУХОВНИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ МОДЕЛІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА.....	161
Рябокін Л.М.	
ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ЯК ОСНОВА ЦІННІСНОГО ПІЗНАННЯ.....	166
Ковш Т.О.	
НАВЧАЛЬНІ І ВИХОВНІ МОЖЛИВОСТІ РОЛЬОВОЇ ГРИ.....	169
Настенко С.М.	
ТЕСТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИМІРЮВАННЯ ЗДІБНОСТЕЙ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	172
Півень Н.М.	
ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ В СХІДНІЙ УКРАЇНІ	177
Скаб В.Я.	
МЕТА, ЦІЛІ, ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ РИЗИКОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРОФЕСІЙ.....	183
Федорова М.А.	
ВИХОВАННЯ ПРАЦЕЛЮБНОСТІ ЯК ОСОБИСТІСНОЇ ЦІННОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	186
Федорцова О.Г.	
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	190
Хаустова О.В.	
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ Й КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ.....	192
Лисюк Ю.В.	
СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ПІДЛІТКАМ, ЩО ПОВЕРТАЮТЬСЯ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	196
Хацановський В.С.	
ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ІНІОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ МИРОТВОРЧИХ КОНТИНГЕНТІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	197
Цікра І.О.	
ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЗМІСТУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВОЇ РОЗВІДКИ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНОЇ ЛАНКИ УПРАВЛІННЯ НАПРИКІНЦІ ХХ СТ. – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	201
Фурман В.В.	
СФОРМОВАНІСТЬ ОСОБИСТІСНОЇ РЕФЛЕКСІЇ СТУДЕНТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.....	206
Ягупова О.В.	
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ТА СТУДЕНТІВ.....	210
Локашнік А.Р.	
ПАВЛО ЧУБІНСЬКИЙ – АВТОР ГІМНУ УКРАЇНИ.....	213

ПОНЯТТЄВА СТРУКТУРА ПАТРІОТИЗМУ

Наслідуються категоріально-понятійний апарат проблеми патріотизма, що передумовлює аналіз категорії патріотизма в контексті найбільш обобщених концептуальних підходів к определению патріотизма в широком научном понимании, что позволяет определить наиболее существенные понятийные признаки этого важного личностного и социального феномена.

Ключевые слова: патріотизм, концептуальні підходи к определению патріотизма, личностний и социальный феномен.

The category-concept means of the problem of patriotism is studied, that presupposes the analysis of the category of patriotism in the context of the most generalized conceptual approaches to determination of patriotism in the wide scientific understanding, that allows to define the most substantial conceptual signs of this important personality and public phenomenon.

Key words: patriotism, conceptual approaches to determination of patriotism, personality and social phenomenon.

Як засвідчує аналіз наукових джерел та державних освітніх документів, патріотизм постає одним із головних пріоритетів у процесі розбудови сучасної системи виховання. Зазначена тенденція певним чином укорінена у весь цілісний лад світового розвитку. Відтак, патріотизм є наріжною духовною цінністю, яка знаходить своє висвітлення у працях філософів, науковців, педагогів: Аристотеля, Платона, Протагора, Сократа, Цицерона, Т. Мора, Т. Кампанелли, Ф. Рабле, Я. Коменського, П. Гольбаха, Ж.-Ж. Руссо, Г. Песталоцці, Й. Гердера А. Дістервега, І. Канта, Гегеля, К. Д. Ушинського, С. Гессена, А. Грамші, К. Поппера. Сучасні аспекти формування патріотизму дітей та молоді досліджуються І.Д. Бехом, В.О. Білоусовою, О.І. Вишневським, М.Д. Зубалієм, П.Р. Ігнатенком, В.Г. Кузем, М.В. Левківським, Г.П. Пустовітом, Ю.Д. Руденком, А.Й. Сиротенком, М.Г. Стельмаховичем, О. В. Сухомлинською К.І. Чорною, М.Д. Ярмаченком та ін.

Відтак, суттєвим є поглиблення аналізу патріотизму в контексті його генези та загальних закономірностей розгортання цієї категорії в історії педагогічної думки, що дозволить зрозуміти логіку формування цього інтегрального особистісного новоутворення в учнівській та студентській молоді. Відповідно, метою статті є аналіз генези патріотизму в історії педагогічної думки на основі понятійно-генетичної структури категорії "патріотизм", яка належить до найбільш абстрактних теоретичних об'єктів, які виробило людство протягом свого історичного розвитку.

Розгляд головних підходів до розуміння суті патріотизму дозволяє сформулювати таке визначення патріотизму, яке включає найважливіші ознаки цього суспільного явища та особистісного новоутворення [1: 5]. Суттєво, що патріотизм, особливо якщо виходити з причини його походження, виникає і розвивається як відчуття, що оформлюється за допомогою механізмів соціалізації і духовно-етичним чином збагачується. Важливим є також й те, що розуміння розвитку відчуття патріотизму нерозривно пов'язане з його дієвістю, що в конкретнішому плані виявляється в активній соціальній діяльності, діях і вчинках, здійснюваних суб'єктом на благо Вітчизни.

Крім того, патріотизм як глибоко соціальний за своєю природою феномен, є не тільки певний аспект життя суспільства, але і джерело його існування і розвитку, виступає як атрибут життєздатності, а іноді і виражається у тому, що важливим чинником історичного розвитку соціумів є принцип державності, що самодостатня, автономна суспільна сила. А головним суб'єктом патріотизму виступає держава, як відносно самостійна, соціально-етичним завданням якої є усвідомлення своєю історичної, культурної, національної, духовної приналежності до Батьківщини як вищого принципу, що визначає сенс і стратегію її життя.

Дійсний же патріотизм полягає в його духовності, коли патріотизм як піднесене відчуття, незамінна цінність і джерело, найважливіший мотив соціально значущої діяльності якнайповніше виявляється в особистості соціальної групи, що досягла вищого рівня духовно-етичного і культурного розвитку. Автентичний, духовний в своїй основі патріотизм передбачає безкорисливе, беззавісне аж до самопожертвування служіння Вітчизні. Природно, що патріотизм має пройти певний шлях формування. Як засвідчує аналіз наукових джерел [1-8,

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ: ВИКЛИКИ ХХІ СТ.

10]. патріотизм зароджується і формується як відчуття, пов'язане з світобаченням рідного краю, ближнього оточення, своєї мови в ранньому дитячому віці, що щільно пов'язане із чуттєвою сферою дитини, яка дозволяє інтегрувати патріотичний феномен на чуттєвому рівні. У зрілому віці це відчуття соціалізується, підноситься і все більш усвідомлюється, рефлексується, особливо в процесі здійснення конкретних видів суспільно-корисної діяльності.

Відтак, патріотичне виховання має здійснюватись як двоєдиний процес на психологічному (морально-психологічний процес формування почуттів, уявлень, звичок, настроїв, прагнень, норм патріотизму, вольових якостей) та ідеологічному й світоглядному (формування патріотичної свідомості, ідей, поглядів, переконань) рівнях.

Таким чином, формування патріотизму можна вважати вищим рівнем розвитку особистості, на якому особистість ідентифікує себе з Батьківщиною, Вітчизною, Усесвітом, а її "Я" стає частинкою, нерозривно пов'язаною з безліччю інших "Я" соціуму, що в реальній дійсності і конкретній діяльності виявляється в єднанні їх відчуттів, цінностей, поглядів, норм, ідеалів, цілей, дій і вчинків, інтегральним моментом чого виступають вищі інтереси суспільства, активна реалізація ідеї служіння Вітчизні.

Загалом, патріотизм – це любов до батьківщини, почуття відповідальності за її долю, готовність і здатність служити її інтересам та сприяння її успіхам у сферах внутрішнього життя й на міжнародній арені. Патріотизм – явище соціально-історичне. У різні епохи воно має різний соціальний і класовий зміст. У реальних соціально-історичних умовах кожний клас виражає своє ставлення до вітчизни через свої специфічні інтереси. В умовах розвитку капіталізму патріотизм є невід'ємною частиною суспільної свідомості, національної свідомості і самосвідомості людей. У період переходу від тоталітарних режимів до демократизму, формування правової суверенної держави і громадянського суспільства формується і утверджується загальнонародний патріотизм. У ньому поєднуються вірність Батьківщині, готовність служити їй і захищати її від ворогів з почуттям поваги до інших націй і народів, з відданістю інтересам творення вільного, демократичного суспільства, з демократичним рухом у всьому світі [8].

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження дозволяє говорити про дві сфери – особистісно-психологічну, і соціально-природну – де можна простежити актуалізацію поняття "патріотизм" у структурному та генетичному відношеннях (рис 1).

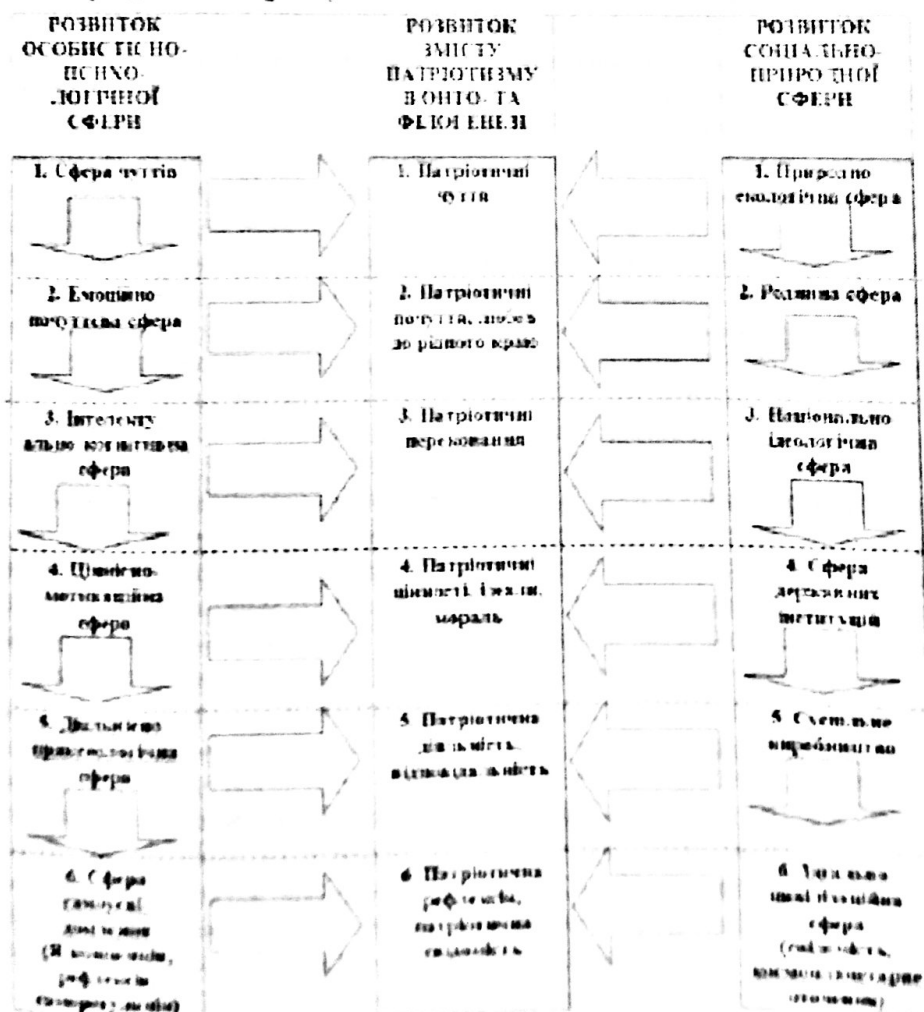

Рис. 1. Поняттєва структура категорії «патріотизм»

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

При цьому як особистісно-психологічна, так і соціально-природна сфери у аспекті їх онто- та філогенетичного розпортування постають у розвитку, виявляють етапне діалектичне сходження: особистісно-психологічна сфера – від сфери чуттів до сфери самоусвідомлення (представленою Я-концепцією, рефлексією, саморегуляцією індивіда), а соціально-природна – від природно-екологічної до загально-цивілізаційної сфери. На всіх цих етапах відбувається розвиток категорії «патріотизму», її наповнення певним змістом відповідно до шести етапів розвитку людини та суспільства, які ми концептуалізуємо.

Аналізуючи зміст патріотизму та його функції, можна говорити про патріотичні чуття (пов'язані із роботою аналізаторів чуттів учнів, студентів, таких як візуального, аудіального та кінестетичного аналізаторів, до яких у контексті навчальної діяльності все частіше починають звертатися педагоги [9]), активність яких пов'язана із сприйманням сигналів із природного середовища (так званих природних релізерів), що в сукупності виражають природно-екологічну сферу, яка оточує людину та виражає один із аспектів Батьківщини, що постає однією із загальнолюдських цінностей, на яку спрямовується патріотизм, за допомогою якої людина з патріотичними чуттями пов'язана чуттєво-ідентифікаційна функція патріотизму, за допомогою якої людиною чуттєвим чином ідентифікує себе із своїм природним середовищем, відчувачи певну чуттєву ностальгію поза його межами.

Можна також говорити про патріотичні почуття (такі, як любов до свого рідного краю, Батьківського дому тощо), які виражають патріотизм на почуттєво-емоційному рівні та реалізують почуттєво-ідентифікаційну функцію патріотизму, за допомогою якої людина почуттєвим чином ідентифікує себе із своєю рідною сферою, до якої, говорячи мовою філософії, входить і природно-екологічна сфера у знятому вигляді.

Можна говорити про патріотичні переконання, ідеологічні погляди, які кристалізуються на рівні взаємодії внутрішньої інтелектуально-когнітивної сфери індивіда та національно-ідеологічної сфери його існування та виявляють ідеологічну функцію патріотизму.

Можна також говорити про патріотичні цінності, ідеали, моральні установки, які кристалізуються на рівні ціннісно-мотиваційної сфери індивіда, що реалізується у сфері державних інституцій, таких, як школа, родина, державні органи влади тощо та виявляє морально-регулятивну функцію патріотизму.

Діяльнісно-праксеологічна сфера індивіда (що включає в себе стилі його діяльності, вміння та навички з окремих видів діяльності, у тому числі й діяльність із самовдосконалення), яка реалізується у сфері суспільного виробництва, виражає патріотичну діяльність – різні види діяльності патріотичного спрямування, тобто такі види діяльності, що патріотичним чином мотивуються. Так, наприклад, навчальна діяльність, чи діяльність екологічного спрямування можуть бути реалізовані саме через патріотичну мотивацію на основі певних патріотичних ідеалів та цінностей. Такий вид патріотичної діяльності виражає розвивально-перетворювальну функцію патріотизму.

Нарешті, на рівні Я-концепції людини, її цілісної особистості, сфери її самоусвідомлення, яка реалізується через загально-цивілізаційну сферу людини, соціальну психіку (тобто психіку певного соціуму [4]), виявляється патріотична рефлексія, патріотична свідомість, що виражає інтегруючо-світлоглядну функцію патріотизму – вищий рівень його розвитку, де у знятому вигляді присутні всі попередні сфери людини та суспільства, всі особистісно-психологічні та соціально-природні феномени.

Ми вважаємо, що зазначена понятійно-генетична структура категорії «патріотизм» має відображати розвиток категорії патріотизму у історичному контексті розвитку людської цивілізації. Якщо прийняти до відома принцип певної ізоморфності розвитку людини у онто- та філогенезі, можна стверджувати, що зазначена структура дає нам можливість прослідкувати етапи розвитку патріотизму у процесі становлення людини як особистості.

Отже, розвиток патріотизму має відбуватися з розвитку патріотичних чуттів (що базується на чуттєвому сприйнятті людиною її ближнього природно-екологічного оточення), потім – почуттєвої сфери (родинна сфера, рідний край, які сповнюються почуттями прихильності та любові), потім виявляється розвиток патріотичних переконань та цінностей, ідеалів (які реалізуються на основі взаємодії із національно-ідеологічним, державним оточенням людини), потім спостерігається перехід до конкретних форм патріотичної діяльності, яка реалізується на основі відчуття відповідальності людини за свою державу. На вищому рівні розвитку патріотизму ми маємо розвиток патріотичної рефлексії та патріотичної свідомості, яка формується на основі сприйняття загально-цивілізаційного, ноосферного, космопланетарного чинника функціонування людини.

Дійсно, аналіз наукових джерел засвідчує, що перші елементи патріотизму у вигляді таких почуттів людини, як прихильність до рідної землі, мови, традицій, формуються ще у виховних системах Стародавньої Індії, Китаю. Так, філософсько-етичне вчення Конфуція, мислителя Давнього Китаю, зводиться до суворого виконання приписаних обрядів, а головним у вихованні патріотизму у молоді, на думку Конфуція, є знання історичної спадщини та дотримання звичаїв свого народу, шанування предків, повага до старших за віком і соціальним становищем.

Характерною ознакою культури Стародавньої Греції було гармонійне поєднання природи, суспільства і людини, коли громадянин стає абсолютною цінністю. Тому ідеалом виховання була людина, гармонійно розвинена у фізичному та розумовому відношенні, виховання у молоді почуття любові до Батьківщини, до

свого народу тісно поєднувалось із розумовим, фізичним, моральним й естетичним вихованням.

Відтак, як засвідчує історія педагогіки, в державах Стародавньої Греції патріотизм трактувався не лише як елемент прив'язаності людини до рідної землі та її атрибутів (мови, традиції тощо), а й важливою цеглинкою ланкою формування громадянської свідомості, що поєднувала людей в єдине ціле як певний етнос, народ, що характеризується потребою у захисті інтересів окремої людини та держави.

Відтак, питання патріотичного виховання та становлення особистості людини-патріота (як суб'єкта, що виявляє любов до своєї родини, народу, держави) знаходять висвітлення у працях мислителів античного світу.

Таким чином, стародавній аспект розвитку людства у площині формування патріотизму виявляє рух від ближнього до дальнього оточення людини. Вищим рівнем розвитку патріотизму, якщо брати до уваги зазначену тенденцію, має бути патріотизм трансцендентний, який переносить людину у метасоціальну площину (Царство Небесне) та виявляється на тлі розвитку релігійної свідомості людства.

Потім, відповідно до діалектичної схеми розвитку можна спостерігати повернення до представленої схеми розвитку патріотизму, але на вищому виткові розвитку. Тут можна знайти приклади всіх рівнів розвитку патріотизму, які ми розробили.

Епоха Відродження, певним чином зумовлена завершенням формування певного ряду національних централізованих європейських держав, сприяла розвитку нової ідеології і культури, виникненню нового раціонального, життєрадісного світогляду, який отримав назву гуманізм, представники якого, Е. Роттердамський, Ф. Рабле, піддали критиці середньовічну схоластичну систему виховання і протиставили їй виховання, яке розвиває людину розумово і фізично, привчає її до самостійного мислення, формує високі моральні якості в душі гуманістичної моралі.

Вищим розвитком ідей епохи Відродження щодо рефлексії патріотичних почуттів у сфері педагогічної думки стали твори Т. Мора («Утопія») та Т. Кампанелли («Місто Сонця»), в яких змальовано картини держав, де всі жителі цілком інтегровані у сферу суспільного життя, а держава піклується про їхнє виховання і надає обов'язкову освіту рідною мовою, що реалізується через любов громадян до своєї батьківщини.

Основоположник педагогіки Нового часу Ян Коменський заявляв, що знання мають бути доступні для всіх, оскільки тільки через навчання і виховання людина стає людиною як невід'ємним членом свого народу. Усвідомивши, що зникнення з лиця землі народів, держав завжди починається із втрати мовної культури народу, Я. Коменський здійснював навчання рідною мовою народу, яка, на його погляд, є основою патріотичної свідомості і виховання коли материнська школа має бути в кожному домі, школа рідної мови – в кожній общині, в кожному селі і в кожному місті. Крім вивчення рідної мови Я. Коменський наполягав на пізнанні не тільки загальної історії, а переважно на скрупульозному вивченні історії свого народу, пізнанні природи своєї батьківщини. Зазначені національно-патріотичні ідеї чеського мислителя набули надзвичайного поширення в світі в період формування націй на тлі розвитку європейської та, загалом, світової цивілізації.

Великий внесок у цей процес зробив Ж.-Ж. Руссо, який у педагогічному романі «Еміль, або про виховання» стверджував, що людина є громадянином, ким би вона не була, вона не може запропонувати суспільству ніякого майна, окрім самої себе, тому виховання нових людей – палких патріотів своєї батьківщини, борців за свободу народу, постає головним завданням суспільства.

Швейцарський педагог Г. Песталоцці проповідував у своїх працях і вперше використовував на практиці метод прородовідповідного виховання любові до своєї мови, краю, свого народу через ознайомлення дітей з минулим і сучасним рідного селища [7].

Німецький педагог І.Ф. Герbart вважав, що моральність повинна бути не відомим обмеженням, «а життєвим принципом» [2, с. 171]. Виховання патріотизму, як елементу моральності має ґрунтуватися на ідеї внутрішньої свободи, ідеї вдосконалення, приязні, добра і справедливості. На думку Герbart, людина вихована на основі цих ідей, ніколи не вступатиме в конфлікт з середовищем і завжди стоятиме на варті існуючого державно-політичного ладу в країні.

Таким чином, патріотизм у контексті виховання знаходить реалізацію у національному вихованні людини. Сам термін «національне виховання» вперше було застосовано лише під час Французької буржуазної революції, що ознаменувала собою становлення нового суспільного ладу, розвитку ідей суспільно-патріотичного виховання. Тому у національний Конвент Франції було представлено проект народної освіти («План національного виховання»), який передбачав введення загальної обов'язкової народної освіти (озброєння учнів корисними знаннями і вміннями, виховання в душі патріотизму).

А. Дістервег, розвиваючи зазначені ідеї про національне виховання, у посібнику для вчителів «Керівництво освітою німецьких вчителів» зазначав, що педагогіка має вимагати спочатку виховання людини, а потім на основі цього – й виховання громадянина і члена нації. Суттєво, що, на думку педагога, національне виховання молоді тісно пов'язане з гуманним ставленням до людини, тому А. Дістервег розглядав національне виховання гуманізм як доповнюючий один одного процес, який він пояснював словами: «Людина – моє ім'я, німець – моє прізвище» [3].

Наприкінці XIX початку XX сторіччя разом з розвитком національних держав в педагогіці розвинутих країн виник ряд реформаторських течій («індивідуальна педагогіка», «соціальна педагогіка», «художнє

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ. «нове виховання», «виховання виховання», «державно-громадське виховання», «моральна педагогіка». «нове виховання», «виховання виховання» (за Песталотці, Дістервегом тощо), які базувалися на громадянському, тобто національно-патріотичному вихованні і культивували любов до свого народу, його мови, держави та її інституцій. Широко використовувався термін «виховання громадянина», який базувався на підвалинах виховання людини-патріота своєї Вітчизни.

Аналіз психолого-педагогічних, історичних джерел засвідчує, що саме народний світогляд є основою національної філософії. Аналіз психолого-педагогічних, історичних джерел засвідчує, що саме народний світогляд є основою національної філософії. Аналіз психолого-педагогічних, історичних джерел засвідчує, що саме народний світогляд є основою національної філософії.

Таким чином, протягом віків на основі виховного досвіду численних поколінь створювалась народна педагогіка, яка на сучасному етапі розвитку української держави рівня концептуальної інтеграції. У ній моральні цінності, норми поведінки набувають характеру традицій, де у певному концентрованому простежується рух від патріотичних чуттів, до почуттів, патріотичних цінностей, переконань, патріотичної свідомості. Зазначений висновок потребує подальшого теоретичного обґрунтування.

Література:

1. Боришевський М.Й. Національна самосвідомість особистості: сутність та шляхи становлення // Система виховання національної самосвідомості учнів загальноосвітньої школи. – К.: Райдуга, 1999. – С.189-219.
2. Герbart И. Избранные педагогические сочинения. Ред., пер. и прим. проф. Г.П.Вейсберга. Ввод. статья Н.К.Баумана и проф. Г.П.Вейсберга [«Иоганн Фридрих Герbart», с. 5-46]. – Т.І. – М.: Учпедгиз. напеч. в Свердловске, 1940. – Т.І. – 292 с.
3. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения. – М., 1956. – 374 с.
4. Донченко Е. А. Социетальная психика. – К.: Наукова думка, 1994. – 207 с.
5. Каюков В.І. Патріотичне виховання учнів загальноосвітньої школи на героїчних традиціях українського народу: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника – Івано-Франківськ, 1998. – 17 с.
6. Онищук П.В. Педагогічні засади технології формування патріотичних рис у учнів шкіл, гімназій, ліцеїв: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Волинський держ. ун-т ім. Л. Українки. – Луцьк, 1996. – 162 с.
7. Пестолоцци И. Г. Избранные педагогические произведения в 3-х т. – Т. 3. – М.: Изд. АПН РСФСР, 1965. – 398 с.
8. Петронговський Р.Р. Формування патріотизму старшокласників у позанавчальній виховній діяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / АПН України. Інститут проблем виховання. – К., 2002. – 21 с.
9. Тарнопольський О. Б. Питання впровадження нейро-лінгвістичного програмування у викладанні іноземних мов // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 1 (30). – С. 43-49.
10. Чижевський Д. Український народний характер і світогляд // Українознавство. - К.: Зодіак-Еко, 1994. – С. 208-212.